

İran bölgedeki değişim sürecinden hem olumlu hem de olumsuz etkileniyor. Resimde, İran'daki bir mitingde, Bahreyn'e destek veren ve Suudi Arabistan'ı protesto eden göstericiler görülüyor.

Arap Baharı ve Değişen Bölgesel Dinamikler

The 'Arab Spring' and the Changing Regional Dynamics

Doç. Dr. Tarık OĞUZLU

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

oguzlu@bilkent.edu.tr

Abstract

This article tries to examine the effects of the ongoing 'Arab Spring' in the Middle East on the foreign policies of key states in the region. In this regard, this article prioritizes Iran, Israel Saudi Arabi and Turkey. These are the countries which will be affected by the people uprisings in Tunisia, Egypt and Syria. The way each of them respond to these events will not only affect the power dynamics in the region but also have internal repercussions.

Genel olarak söylemek gerekirse İran açısından önemli olan bölgedeki Amerika ve İsrail yanlısı yönetimlerin yerlerini bunların karşıtlarına bırakması ve bu durumun da İran'ın bölgesel etkisinin artmasını kolaylaştırmasıdır.

Giriş

Bu yazıda Ortadoğu'da son aylarda yaşanmakta olan halk hareketlerinin bölgede yer alan önemli güçlerin bölgeye ilişkin dış politikalarını nasıl etkilediğini tartışacağız. Bu bağlamda İran, İsrail, Türkiye ve Suudi Arabistan bu yazının konusunu oluşturacak. 'Arap Baharı' olarak adlandırılan halk hareketlerinin bölgedeki dengerle kalıcı bir şekilde değiştirip değiştirmeyecği, bölgesel güçlerin bu hareketlere nasıl baktıklarıyla yakından alakalıdır. Bu minvalde bu yazının temel argümanı, bölge ülkeleri arasında ciddi görüş farklılıkları olduğu ve bunların kısa vadede kolayca ortadan kalkmayacağıdır.

İran

Birçok gözlemci son yaşanan gelişmelerden en karlı karlı çıkacak ülkenin İran olacağını söylemekteyse de, bunun tamamen böyle olacağını iddia etmek zordur. Mısır'da İsrail yanlısı ve İran karşıtı bir yönetimin iktidardan uzaklaşması kesinlikle Tahran'ın lehinedir. Benzer bir şekilde Körfezdeki Şii nüfusa sahip emirlik ve krallıklarda halk hareketlerinin yaşanmaya başlaması da İran'ın lehine görünmektedir. Neticede Körfez bölgesindeki küçük devletlerde iktidarda bulunan rejimlerin hepsi Amerika ile yakın ilişkileri olan ve İran'ı potansiyel tehdit olarak gören ülkelerdir. Bahreyn'in Amerika'nın 5. Filosuna ev sahipliği yapması, diğer Körfez ülkelerinde ciddi Amerikan askeri varlığı bulunması ve Körfez İşbirliği Örgütü'nün İran'ın bölgedeki nüfusunu dengelemek adına kurulan bir örgüt olarak son yıllarda bölgesel ve bölge dışı aktörlerle stratejik ilişkiler kurması İran tarafından kaygıyla izlenen gelişmelerdir. Bundan dolayı bu ülkelerde mevcut yönetimlerin iktidardan gitmek durumunda

kalması, İran'ı sadece rahatlatır. Tahran'daki Ahmedinejad yönetimi, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Bahreyn'deki Şii halk hareketinin bastırılması adına bu ülkeye asker yollarını şiddetle eleştirmiştir. Hatta üst düzey bazı İranlı yöneticiler Suudi Arabistan'ın kendi Şii kökenli vatandaşlarına yaptığı muameleden dolayı ileride benzer bir askeri operasyona maruz kalabileceğini dile getirmişlerdir.

Irak'ta Şii odaklı bir iktidar yapısının oluşması İran'ı Irak'tan kaynaklanabilecek tehditler bağlamında rahatlatmıştı. Irak şu an için İran'ın bölgedeki etkisini gösterebileceği ve diğer bölgesel gelişmeleri şekillendirebileceği bir oyun alanına dönüşmüştür. Irak'taki demokrasi deneyiminin bütün risklerine rağmen son tahlilde İran yanlısı Şii güçleri iktidara getirmiş olması, diğer bölge ülkelerinde yaşanmakta olan demokrasi deneyimlerine İran'ın sempatiyle bakmasını kolaylaştırmaktadır. Irak'a benzer bir şekilde Körfez ülkelerinde Şii merkezli kesimlerin iktidara gelecek olmaları İran'ın bölgesel etkisini daha da artıracaktır.

İran'ın bakış açısına göre Tunus, Mısır ve diğer Arap ülkelerinde yaşanan halk hareketleri neticede dini bir yönetime geçişi hızlandıracaktır. Mevcut laik yönetimlerin iktidardan uzaklaşmaları İran'ın dine dayanan devlet idolojisinin meşruiyetini artırabilir. Genel olarak söylemek gerekirse İran açısından önemli olan bölgedeki Amerika ve İsrail yanlısı yönetimlerin yerlerini bunların karşıtlarına bırakması ve bu durumun da İran'ın bölgesel etkisinin artmasını kolaylaştırmasıdır. Demokratik açılımların Filistin top raklarında Hamas, Lübnan'da ise Hizbullah'ı daha da güçlendirdiği dikkate alınır, İran'ın bölgenin demoratikleşmesini neden kendi çıkarına yorumladığı daha kolay anlaşılabilir.

Türkiye bölgedeki değişim sürecinin en sağlıklı biçimde gerçekleşmesi için desteğini sürdürüyor.

İran açısından bir diğer önemli gelişme halk hareketleri neticesinde dünyanın ilgisinin İran'ın nükleer silah programından bir nebze de olsa kaymaya başlamasıdır. Herkes bu halk hareketlerini ve olası sonuçlarını konuşurken İran'ın nükleer politikaları eskisi gibi ilgi çekemeyebilir. En son geçtiğimiz sene Mayıs ayında dünya Türkiye ve Brezilya'nın çabaları sonucunda bu ülkelerle İran arasında imzalanan nükleer takas mutabakatı sırasında ilgisini bu konuya yoğunlaştırmıştı. Bu mutabakatı takip eden günlerde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İran'a ekonomik ambargo uygulanması kararını almıştı. O günden bu yana konu Türkiye'nin şansını bir kez daha denemek istemesinin dışında, Ocak 2011, uluslararası gündemi yoğun bir şekilde meşgul etmemektedir. 'Arap Baharı'nın dikkatleri başka bir yere kaydırmış olması hiç şüphesiz bu durumun devamını kolaylaştıracaktır.

Bu bağlamda İran rejimini sevinderecek bir diğer gelişme hiç kuşkusuz bölgedeki istikrarsızlığın artmasının dünya petrol fiyatlarını tırmandırmasıdır. Uluslararası ekonomik ambargonun olumsuz etkilerinden kurtulmaya çalışan İran açısından bu durum bulunmaz bir nimettir. Mısır'da iktidara gelen yeni yönetimin, Mübarek rejiminin tersine İran'la yakınlaşmaya çalışması ve bu çerçevede uzun bir aradan sonra İran savaş gemilerinin Suveyş Kanalı'ndan geçerek Akdeniz'e açılmalarına izin vermesi İran'ı mutlu eden bir başka gelişmedir. Bütün bunlara Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak ve Afganistan'dan askerlerini çekme politikasını da eklediğimizde İran kendisini stratejik açıdan bir rahatlama içersinde hissetmeye başlamış olabilir. Bilindiği gibi İran son yıllarda kendisini bölgedeki Amerikan askeri varlığından dolayı kuşatılmış hissetmekteydi. Bundan dolayı da bu kuşatılmışlık duygusunun azalmasına yardım edecek her gelişme İran tarafından memnuniyetle karşılanacaktır.

Halk hareketlerinin ortaya çıkardığı etkiler bağlamında en fazla rahatsızlık hisseden ülke İsrail'dir. İsrail'i korkutan olasılıklardan biri, Mısır'ın demokratikleşmesi sürecinde ikinci bir Türkiye olması ve İsrail'e karşı daha eleştirel politikalar izlemeye başlamasıdır.

Diğer taraftan 'Arap Baharı' çerçevesinde ortaya çıkan gelişmeler İran'ı iki nedenden ötürü rahatsız edebilir. Birincisi, bu toplumsal hareketlerin İran'daki muhalefetin elini güçlendirme ihtimalidir. 2009 yazında yapılan başkanlık seçimlerinden bu yana Ahmedinejad rejimine karşı yürütülmekte olan 'yeşil' muhalefet hareketi daha da ivme kazanabilir. Neticede hem İran'da hem de diğer bölge ülkelerinde yaşanmakta olan halk hareketlerinde muhalefet grupları benzer talepler öne sürmektedirler. Yönetime daha fazla katılım, ekonomiden daha fazla pay alma, toplumsal taleplerin ifade edilmesine izin verilmesi ve yöneticilerin halka hesap verir şekilde davranmaları, bütün bu muhalefet gruplarının paylaştıkları unsurlardır. Diğer ülkelerde toplumsal hareketlerin başarıyla sonuçlanması İranlı muhalif grupların ellerini güçlendirebilir ve mevcut rejimin halkın gözündeki meşruiyetini azaltabilir. Yani demokrasi hareketi ters bir dalgayla İran'ı sular altında bırakabilir. Bu durum Ahmedinejad rejiminin ülke içi muhalefeti bastırmak adına son aylarda neden çabasını artırdığını açıklamaktadır.

Yalnız şunu belirtmek gerekirken mevcut İran yönetimi toplumsal muhalefeti bastırmakta çok daha etkili yöntemler kullanmaktadır. İletişim kanallarının muhalefete kapatılması, basın ve diğer kitle iletişim araçları üzerinde sansür uygulanması ve de rejimi korumak ve kollamak amacıyla kurulmuş olan silahlı güçlerin en etkin şekilde mobilize edilmesi şu an için Tahran rejiminin uyguladığı yöntemlerdir. İran'ın Suriye'deki halk hareketini bastırması için Esad rejimine bu bağlamda destek verdiği de bilinmektedir. Rejimin bu baskıcı yöntemleri sonuç vermiş olmalı ki İran'daki muhalefet grupları diğer ülkelerdeki halk hareketlerine destek vermek için gösteri düzenlemek istediklerinde yönetimden izin almak zorunda kalmışlardır.

Tahran rejimi açısından menuniyetsizlik yaratabilecek bir diğer gelişme halk hareketleri dalgasının Suriye'ye sıçramış olması ve Esad rejiminin bu dalga karşısında daha fazla dayanamayıp iktidardan uzaklaşmak zorunda kalabilmesidir. Suriye İran'ın bölgedeki en önemli müttefiki komundaki ülkedir. Suriye üzerinden Lübnan'daki Hizbullah ve Gazze'deki Hamas'ı kontrol edebilen İran, gene Suriye üzerinden İsrail ve ABD'ye karşı olan pazarlık gücünü koruyabilmektedir. Suriye ile kurulan yakın stratejik ilişki İran'ın bölgesel politikalarının başarısı için hayati konumdadır. Ayrıca belirtmek gerekirken Suriye'de uzun yıllardır iktidarda bulunan kesim Şiiğin bir kolunu oluşturan Alevi Nusayriilerdir. Yönetimlerin mezhepsel kökleri anlamında da iki ülke arasında benzerlikler vardır. Tahran yönetimi Esad'ın her ne pahasına olursa olsun yönetimde kalmasını istemekte, Esad sonrası iktidara gelebilecek Sunni ağırlıklı bir yönetimin eskiden olduğu gibi İran'ın yörüngesinde olmayacağını düşünmektedir. Türkiye ile karşılaştırıldığında İran'ın Suriye konusundaki politikası çok daha nettir. Tahran'a göre Esad her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmalıdır.

İran'ı olumsuz etkileyebilecek bir diğer gelişme ise Mısır'ın bütün bu yaşananlardan güçlenerek çıkması ve Arap dünyasının doğal lideri rolünü tekrar oynamaya başlamasıdır. Gerek 'Arap-İsrail' sorununun çözümünde oynayacağı rol gerekse de Filistinli gruplar arasındaki ilişkilerin iyileşmesinde şu ana kadar benimsediği tutum Mısır'ı İran'ın karşısındaki en önemli aktör yapmaktadır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki Mısır'da bundan sonraki yönetimlerin doğal bir parçası olacak 'Müslüman Kardeşler' örgütünün İrandaki rejime bakışı olumlu değildir. Sunni Arap dünyasının karşısında Şii İran'ı rakip olarak algılayan bu örgüt İran'daki din-devlet ilişkisine farklı bak-

Moralpolitik Türkiye'nin yeni realpolitik'i olmalıdır. Bu değerlerin mutlaka zor kullanılarak empoze edilmesi tabii ki gerekmez, hatta bu tam tersi sonuçlar doğurabilir, ama dış politikayı bölgesel aktörlerin ve dengelerin değişmezliği üzerine dayandırılmak da yanlış olacaktır.

maktadır. 'Arap-İsrail' sorunun devamı, Mısır'ın aşırı Amerika yanlısı politikaları ve Mübarek'in aşırı Hamas karşıtı tutumu İran'ın Arap sokaklarındaki etkisini şu ana kadar genelde hep olumlu etkilemiştir. Arapların çoğu, İran'ı, Mısır'ın strateji yokluğunda, Arapların temel çıkarlarını savunan ülke olarak görmektedir. Mısır'ın satranç tahtasına dönmeye başlamasıyla İran bu ayrıcalıklı konumunu kaybedebilir.

İsrail

Bölge ülkeleri arasında yaşanmakta olan halk hareketlerinin ortaya çıkardığı etkiler bağlamında en fazla rahatsızlık hissedilen ülke İsrail'dir. Kahire'deki Mübarek rejiminin gitmek zorunda kalması ve de yerine gelecek olan rejimin mutlaka 'Müslüman Kardeşler'i içerecek olması İsrail'i, ürkütmektedir. Mısır'ın Arap dünyasındaki lider konumu Mısır'ın İsrail'e bakışını İsrail açısından önemli kılmaktadır. Mısır'ın daha önceden İsrail'le imzalamış olduğu Camp David anlaşmasına sadık kalıp kalmayacağı, İsrail'in varlığını ve meşruiyetini tanımaya devam edip etmeyeceği, Hamas'a karşı yürütmekte olduğu baskıcı ve kuşatıcı politikayı sürdürüp sürdürmeyeceği İsrail cephesinde merak edilmektedir. Ayrıca Mısır'daki halk hareketinin İsrail yönetimi altında yaşayan Filistinliler'e örnek oluşturması ihtimali de vardır. İsrail-Filistin sorunun çözümsüzlüğü Filistinliler'i haklarını aramak için üçüncü bir intifada başlatma noktasında cesaretlendirebilir. Böyle bir durumda İsrail'in güç kullanmak zorunda kalması, onun uluslararası arenadaki meşruiyetini daha da zedeleyecektir.

Bu bağlamda son günlerde yaşanan üç önemli gelişme İsrail'i huzursuz etmektedir. Birincisi, yeni Mısır yönetiminin İran savaş gemilerinin Süveyş Kanalı'ndan geçip Akdeniz'e açılmaları-

na izin vermesidir. Mısır'ın İran ile yakınlaşması herhalde İsrail'in görmek isteyeceği en son şeydir. İsrail'i korkutan olasılık Mısır'ın demokratikleşmesi sürecunda ikinci bir Türkiye olması ve İsrail'e karşı daha eleştirel politikalar izlemeye başlamasıdır. İkinci gelişme, yeni Mısır yönetiminin çabalarıyla Gazze'deki Hamas ile Batı Şeria'daki Filistin Otoritesi arasında bir mutabakat anlaşmasının imzalanmasıdır. Bu anlaşma, İsrail'in Hamas'ı dışlayan, sadece Mahmut Abbas liderliğindeki yönetimi tanıyan ve olası bir çözüme olabildiğince ileri bir tarihe taşımayı hedefleyen politikasına ciddi bir darbedir. İsrail, Mısır'ı kaybetme korkusu yaşamaktadır. Netanyahu hükümetinin barış görüşmeleri için konuşacak muhatap bulamama yönündeki eleştirileri son Filistin uzlaşmasından sonra kolaylıkla savunulamaz hale gelmiştir.

Bu minvalde önemli olan üçüncü gelişme ise Mısır'ın Filistinli grupları barıştırmasının ardından uluslararası komuoyunun İsrail üzerindeki baskıyı artırmaya başlamasıdır. Başkan Obama'nın 20 Mayıs 2011 de yapmış olduğu Ortadoğu temalı konuşmasında İsrail'i her iki tarafı da tatmin edecek bir çözümün ortaya çıkması için daha fazla çaba göstermeye davet etmesi manidardır. Olası bir barışın 1967 savaşının öncesindeki sınır üzerine bina edilmesi gerektiğini belirten Obama, İsrail'in geleceğinin ve güvenliğinin bağımlı bir Filistin devletinin kurulmasına bağlı olduğunun altını çizmiştir.

Obama'nın İsrail'e karşı daha eleştirel bir tavır takınmasında yeni ortaya çıkmaya başlayan bölgesel dinamiklerin daha fazla Amerikan karşıtlığı doğurma riski içermesi önemlidir. Böyle bir gelişme olmaması için Filistin sorununun çözümü gerekmektedir. Ayrıca unutmamak gerekir ki son dönemdeki ABD başkanları arasında Obama

Bölgedeki statükonun bozulmasından en fazla rahatsız olan ülkelerin başında İsrail geliyor. Üstelik İsrail, tarihinde ilk kez ABD yönetiminden bu denli yoğun eleştiri alıyor.

İsrail'e karşı en eleştirel olanıdır. Onun müslüman dünyaya açılma, Amerika'nın erimekte olan yumuşak gücünü tekrardan diriltme ve Irak ve Afganistan'dan çekilme sürecini başarılı bir şekilde sonlandırmasında İsrail-Filistin sorunun çözümü olumlu bir rol oynayacaktır.

Bu senenin sonlarına doğru Batı Şeria'daki Filistin Yönetimi'nin Filistin'in bağımsızlığını ilan etmesi ve bunun akabinde Filistin'in birçok devlet tarafından tanınması İsrail'in köşeye sıkışmışlık psikolojisini daha da perçinleyecektir.

Suudi Arabistan

Bölgesel gelişmelerden etkilenen bir diğer önemli ülke Suudi Arabistan'dır. Riyad'ı endişeye sevk eden en önemli gelişme Amerikan yönetiminin Mübarek rejimini çok kolay bir şekilde gözden çıkarması olmuştur. Suudi elitler Amerika'nın Suudi Arabistan'da da benzer bir şekilde davran-

masından korkmaktadırlar. Bundan dolayıdır ki Suudi Arabistan Amerika'nın Mısır'daki olaylar karşısındaki kayıtsızlığından ders alarak Bahreyn'deki Şii halk hareketinin bastırılmasında insiyatifi eline almış ve Birleşik Arap Emirlikleri ile beraber bu küçük ülkeye asker sevk etmiştir. Suudi Arabistan rejimini rahatsız eden asıl nokta ise hiç şüphesiz bu halk hareketlerinin Ortadoğu bölgesindeki Şii etkisini artırmasıdır. Özellikle İran'ın bu yaşananlardan karlı çıkabilecek olması Riyad'ı endişelendirmektedir. Suudi Arabistan'ın kendi topraklarında hatırı sayılır bir Şii nüfus yaşamaktadır. Bunlar daha çok ülkenin petrol zengini kuzey doğu kısmında bulunmaktadır. İran'ın bu insanları beşinci kol olarak kullanmasından endişe edilmektedir. Amerika'nın önce Irak, sonra da Afganistan'daki askeri varlığını sonlandırmaya başlaması ve buralardan çekilmesi Suudi Arabistan'ı ayrıca kaygılandırmaktadır. Böyle bir durumda bölgedeki Şii İran etkisinin artacağı varsayılmaktadır.

Türkiye'nin bölgenin evrimsel bir süreç içerisinde liberal demokratik değerler çerçevesinde dönüşmesini desteklemelidir. Bunu, bölge ülkeleriyle kurulacak karşılıklı ekonomik bağımlılık ilişkileriyle ve sorunların diplomatik yollardan çözülmesiyle zaten yapmaya çalıştığı görülmektedir.

Türkiye

Bölge ülkeleri arasında, son dönemde yaşananlardan en fazla etkilenen ülkelerden bir tanesi de Türkiye'dir. İdeal anlamda bakıldığında Türkiye'nin bölgenin demokratikleşmesinden en fazla memnun olacak devletlerden birisi olacağı açıktır. Son yıllarda Türkiye'nin bölgeye ilişkin dış politikası eski düzenin demokrasi yönünde evrilmesine, bölgesel sorunların yapısal bir şekilde çözülmesine, bölge dışı aktörlerin bölgeye olan müdahelerinin olabildiğince sınırlandırılmasına ve bölgesel düzenin daha adil, katılımcı ve hakkaniyetli bir şekilde yeniden oluşturulmasına dayanmaktadır. Türkiye'nin kendisi demokratikleşirken bölge ülkelerinde benzer sonuçlar ortaya çıkması Türkiye açısından ters bir durum olamaz. Sorun yaratır gözükürken şey halk hareketlerinin Türkiye'nin hem siyasi hem de ekonomik olarak son yıllarda ilişkilerini geliştirdiği ülkelere sıçramış olmasıdır. Türkiye Mısır ve Tunus olayları sırasında rejim muhalifi göstericilerden yana takınmış olduğu kararlı tavrı ne Libya ne de Suriye bağlamında tekrarlayabilmiştir. Hiç kuşkusuz Libya'daki ekonomik yatırımların büyüklüğü Türkiye'yi Kaddafi'ye karşı daha ihtiyatlı davranmaya mecbur etmiştir. Benzer bir şekilde Türkiye'nin Suriye ile geliştirdiği iyi komşuluk ilişkileri Esad rejimiyle mümkün olabilmıştır. 'Komşularla sıfır problem' politikasının başarısına dair belki de herkesin gösterdiği ilk örnek son yıllarda Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkilerini radikal anlamda geliştirmesidir. Esad rejimi ile geliştirilen ikili ve çoklu yakın ilişkiler, Esad rejiminin devamını Türkiye'nin Suriye politikasının devamı açısından zorunlu kılar gözükmektedir. Suriye'de yaşanacak bir iç savaşın Irak'takine benzer neticeler doğurması riski de yüksektir. Suriye nüfusunun yaklaşık onda biri Kürtlerden oluşmaktadır ve bu insanlar Türkiye sınırındaki bölgelerde yaşamaktadırlar. Suriye'deki Kürtlerin

Irak'taki Kürtlerinkine benzer siyasal ve toplumsal hareketlere başvurmaları Türkiye'nin kendi Kürt sorununun çözümünü zora sokabilir. Gene Türkiye'nin Suriye'ye sınır olması Suriye'deki bir iç savaştan kaçmak isteyecekleri Türkiye'ye yöneltecektir. İnsani göçün Türkiye'nin toplumsal yapısı ve ekonomik imkanları üzerinde olumsuz neticeler ortaya çıkaracağı kesindir. Suriye'nin çok-dinli, çok-mezhepli ve çok-dilli heterojen yapısının ülke içerisindeki bir iç huzursuzlukta ülkeyi parçalanmanın eşiğine götüreceği düşünülmektedir. Irak'taki daha söndürülmemişken Suriye'de çıkacak ikinci bir yangın Türkiye'yi uzun yıllar meşgul edecektir.

Suriye Türkiye açısından bir başka sebepten daha önemlidir. Türk dış politikasının moral ve kimliksel değerler/prensipeler üzerinde mi yoksa daha çok realpolitik çıkarlar üzerinde mi yürütüldüğü bu ülkedeki kriz sırasında takınılacak duruma göre daha belli olacaktır. Şu ana kadar gözlenen şey, Türkiye'nin realpolitik ile moralpolitik arasında sıkışmış olduğudur. Bu sıkışmışlığı daha da artıracak şey ise uluslararası toplumun, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin, Esad rejimine ilişkin tutumunu daha da sertleştirmesi ve Kaddafi örneğindeki gibi kendisinin iktidarı terk etmesini talep etmesi olacaktır.

Amerika da, şu an itibarıyla Türkiye'nin realpolitik ile moralpolitik arasındaki sıkışmışlık durumuna benzer hareket etmektedir. Esad rejiminin en azından bilinen bir şeytan olduğu, Esad'ın bir Arap-İsrail barışını mümkün kılacağı ve de Esad'ın liberal demokratik reformları son kerte yapabilecek bir lider olduğu varsayılmaktadır. Esad'sız barış olamayacağına dair algı oldukça güçlüdür. Bütün bunlardan dolayı da ABD başta olmak üzere Batılı devletler Suriye'deki olaylar karşısında bekle-gör politikası izlemeye devam etmektedirler.

Ama unutmamak gerekirk, Kaddafi'ye yapılan muamelenin Esad'a da yapılmasını isteyen, Esad'ın gidişiyile İran'ın bölgedeki etkisinin azalacağına inanan kesimler de vardır ve bunlar Obama'yı Suriye'ye karşı daha şahin bir politika izlemeye zorlamaktadırlar. Obama yönetiminin bu tavsiyelere kulak vererek daha sert bir tutum takınması Türkiye'nin işini kesinlikle zorlaştıracaktır. Bu minvalde dikkatleri çeken bir gelişme Başkan Obama'nın son konuşmasında daha saha sert bir tutum takınacağıının sinyallerini vermiş olmasıdır. Esad'ın kendisi ve yakın aile çevresi üzerindeki baskı artırılmıştır. Esad reformları yapmaya, aksi takdirde bunları yapacakların yolundan çekilmeye davet edilmiştir. Ama gene de, Amerika'nın Libya'da olduğu gibi Suriye'de de askeri güç kullanacağını ileri sürmek bu aşamada abartılı olur.

Türk dış politikasının son yıllarda üzerine oturduğu 'komşularla sıfır problem' anlayışı en ciddi testini Suriye bağlamında vermektedir. Burada önemli olan tespit hiç bir devletin, ister ABD gibi süper güç olsun, ister Türkiye gibi daha mütevazı bir güç, dış politikasında ya tamamen realpolitik ya da tamamen moralpolitik prensiplere dayanmasının doğru ve mümkün olmadığıdır. Bunların ideal bir karışımı bulunmalıdır. Ancak Türkiye bağlamında problemlili olan durum dış politikasını bölgesinde moral dönüşümler elde etmeye odaklayan bir ülkenin bunu realpolitik uygulamalarla yapmaya çalışmasıdır. Türkiye tarafından kabul edilmesi gereken, ki bu bir nebze ABD için de geçerlidir, ulusal güvenliği ve

uzun dönemli bölgesel istikrarı sağlamanın yolunun bölgenin liberal demokratik değerler etrafından dönüşmesinden geçtiğidir. Moralpolitik Türkiye'nin yeni realpolitik olmalıdır. Bu değerlerin mutlaka zor kullanılarak empoze edilmesi tabi ki gerekmez, hatta bu tam tersi sonuçlar doğurabilir, ama dış politikayı bölgesel aktörlerin ve dengelerin değişmezliği üzerine dayandırmak da yanlış olacaktır. Bölgeyi olduğu gibi kabul etmek ve ona göre politikalar üretmek bölgedeki yapısal sorunların devamından başka bir netice vermeyecektir. Türkiye açısından önemli olan bölge ülkelerinde şu anda yaşanmakta olan dönüşümlerin sağlıklı bir şekilde yönetilmesine azami katkıyı vermek olmalıdır.

Türkiye'nin Ortadoğu'ya ilişkin takip ettiği dış politika bölgenin evrimsel bir süreç içerisinde liberal demokratik değerler çerçevesinde dönüşmesini desteklemek olmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin bu dönüşümü bölge ülkeleriyle kurulacak karşılıklı ekonomik bağımlılık ilişkileriyle ve sorunların diplomatik yollardan çözülmesiyle zaten yapmaya çalıştığı görülmelidir. Daha net anlaşılması gereken Türkiye'nin kendi demoratikleşmesinin bölgesindeki gelişmelerden yakından etkilendiğidir. Bu etkinin olumsuz olmaması için Türkiye'nin yapması gereken bölgenin liberal demokratik dönüşümünün ortaya çıkarabileceği olumsuzluklara saplanıp kalmak yerine, örneğin iç savaşlar ve olası parçalanmalar, bu dönüşümün sağlıklı bir şekilde yönetilmesini desteklemek olmalıdır.